

Hun werk werd snel gerecupereerd in functie van belangen van politieke partijen en bewegingen, voor de verspreiding en propagering van hun ideologische programma's.

net dat samengaan van rivaliserende versies die deze gemeenschappen in stand houdt. En zelfs al verzetten ze zich stuk voor stuk tegen de idee van Libanon en bedreigen ze het voortbestaan van de natie, toch is het precies door hun onderlinge evenwicht dat Libanon kan blijven bestaan.

De Libanese burgeroorlog maakte dit systeem transparant voor de Libanezen. Maar hoe duidelijk die burgeroorlog ook aantoonde hoe gevaarlijk die fictieve geschiedenissen zijn, de drang om een historisch verhaal te verzinnen en wortels te vinden in een mythologisch verleden was sterker. De bevrediging die uitgaat van visuele en ronkende metaforen was krachtiger. Misschien is dat één van de redenen waarom de Libanezen zo bereidwillig toegaven aan de druk van de opeenvolgende naoorlogse regimes om de burgeroorlog en de oorzaken ervan te vergeten. En misschien is dat ook de reden waarom de burgeroorlog – een oorlog waarin Libanezen elkaar genadeloos uitmoordden – werd beschouwd als een ‘oorlog van anderen die op Libanese grond werd uitgevochten’, een ‘oorlog van vreemdelingen’. De kritiekloze goedkeuring van deze voorstelling van de burgeroorlog wordt door de Libanezen vandaag gezien als een fundamentele voorwaarde voor het voortbestaan van het land na de oorlog: het verdrijft de traumatische angst dat het Libanese sociale systeem opnieuw zou ineenstorten, met alle verwoestende gevolgen vandien.

Kan dit land wel overleven zonder de mythes over de vele overwinningen die nooit plaatsvonden? We zegevierden over de oorlog; we zegevierden over de ‘vreemdelingen’; we zegevierden over onze eenheid en ons gedeelde lot; we zegevierden over Israël; we zegevierden over complotten; we zegevierden over de Palestijnen; we zegevierden over imperialisme, over achteruitgang; we zegevierden met onze sterke wil om te overleven en onze liefde voor het leven. En om al deze overwinningen te vieren, besloot de Libanese regering een feestdag in het leven te roepen ter ere van de eenheid en de solidariteit van de Libanezen in hun vaderland. Een geschiedenis vol overwinningen die geen spaander

ruimte laten voor nederlagen, hoe klein ook. Niet eens plaats voor de idee van een nederlaag. Falen betekent het falen van een natie staat om bijeen te blijven. Vandaar het belang van vergeten: vergeten is de garantie voor het voortbestaan, de continuïteit en de eenheid van het land.

De Libanezen zijn zich ten volle bewust van hun medeplichtigheid aan dit proces. Ze ondersteunen trouwens het huidige evenwicht door de macht te verdelen onder verschillende confessionele groepen. Publieke instellingen en diensten worden in een compromis, bij consensus, verdeeld onder geloofsovertuigingen; werk – zowel privé als openbaar – wordt toegekend op basis van een consensuele overeenkomst onder geloofsgroepen; rechters worden, bij consensus, aangesteld onder geloofsgroepen; het hele burgerleven werd heringericht om te passen bij de consensus tussen geloofsgroepen.

De rol van de intelligentsia

Maar de vraag blijft: welk land willen we voor onszelf? Willen we het consensuele evenwicht tussen geloofsovertuigingen dat we vandaag dulden? Willen we een staat en een bestuursvorm die gegijzeld worden door het allesoverheersende confessionalisme, dat zich verzet tegen het oprichten van constitutionele instituten die de rechten van alle burgers in dezelfde mate en zonder discriminatie waarborgen? Wat is de rol van kunstenaars en intellectuelen in de hachelijke situatie van Libanon vandaag? Wordt van hen verwacht dat ze de geschiedenis bevrijden uit de klauwen van de talrijke mythologieën om zo realiteit van fictie te onderscheiden?

In de jaren ‘60 en begin jaren ‘70 maakten een aantal kunstenaars en intellectuelen werken die de ‘constructie’ en de ‘valse’ geschiedenis van Libanon aan de kaak stelden. Ondanks hun goed gekaderde intenties, waren deze pogingen tot mislukken gedoemd. Hun motivatie was immers de overtuiging dat zij de sleutel tot ‘de waarheid’ in handen hadden, in tegenstelling tot de ‘valsheid’ van het historische verslag dat ze wilden uitdagen. Ze creëerden een ‘ander’, een entiteit, die ‘de waarheid’ die zij onthulden, ondermijnde. Ze beseften niet dat die ‘ander’ on-

miskenbaar een echo was van de hele waai-er aan ‘anderen’ die de heersende autoriteiten produceerden in een poging hun macht te legitimeren. Deze intelligentsia zagen niet in dat ze, door hun toevlucht te nemen tot een eenvoudig tweeledig schema, eigenlijk ten prooi vielen aan de onmogelijkheid om te dialogeren en te debatteren. Hun werk werd snel gerecupereerd in functie van belangen van politieke partijen en bewegingen, voor de verspreiding en propagering van hun ideologische programma's.

Structuren die ontstaan uit dichotomieën zijn inherent aan nationaal en religieus overtuigde discoursen. Zijn onze voorgangers in de val getrapt van zo'n discours? Ik wil hier geen oordeel over uitspreken. Wat me meer interesseert is het heden. Vandaag meer dan ooit zien we de wereld gepolariseerd in fundamentalismen, in twee werelden: de wereld van het goede en de wereld van het kwade. Ondanks de ontelbare boeken en analyses die nationalisme en religieuze overtuiging kritisch benaderen, zijn deze twee politieke ideologieën nog altijd bijzonder invloedrijk. Ze slagen erin om meningen en mensen te mobiliseren en zo de hele wereld naar hun hand te zetten. Ze controleren ons lot zowel ‘hier’ als ‘daar’. Deze twee politieke discoursen gaan ervan uit dat er een ‘wezenlijk’ zelf is, en zien contact met de ‘ander’ hoe dan ook als een verraad aan de collectiviteit of een corruptie van de geest door een onherstelbaar kwaad. Ze poneren ‘de ander’ als een outsider, een roofzuchtige vijand die in een hinderlaag ligt te wachten op een opportuniteit om onze samenlevingen ten val te brengen en de wezenlijke identiteit ervan te ontwrichten.

Hoe kunnen we ontsnappen aan deze dichotomieën, die ons verhinderen een alternatief discours te verwoorden, buiten de paradigma's van nationalistische en religieuze overtuigingen? Ik zeg ‘alternatief discours’, in het volle bewustzijn dat zo'n discours aan complexe voorwaarden moet voldoen. Eén daarvan is dat het gevestigde ‘zelf’ in ballingschap moet gaan, ver weg, op een reis waarvan je niet op voorhand kan zien waar die eindigt. Ik ben me ervan bewust dat in deze regio, waar fictieve overwinningen schering en inslag zijn, het uitbouwen van